

Проблемні аспекти подання та розгляду судом заяв кредиторів з вимогами до боржника

*Грабован Л.І.,
суддя Господарського суду Одеської області, к.ю.н.*

Завдання процедури банкрутства -

відновлення платоспроможності боржника -
юридичної особи або визнання його банкрутом
з метою задоволення вимог кредиторів.

Існування спеціального правового режиму боржника у справах про банкрутство (неплатоспроможність), під час якого, на відміну від позовного провадження, наявний особливий судовий контроль в усіх судових процедурах, починаючи від стадії прийняття заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство і до завершення провадження у цих справах. Вказаний контроль зумовлений дотриманням інтересів сторін у справі та збереженням їх балансу, адже кожна сторона може діяти недобросовісно, тобто на шкоду іншій.

Завдяки судовому контролю забезпечується баланс інтересів боржника та кредиторів, попереджаються можливі зловживання, гарантується справедливість процесу банкрутства та забезпечується досягнення мети процедури.

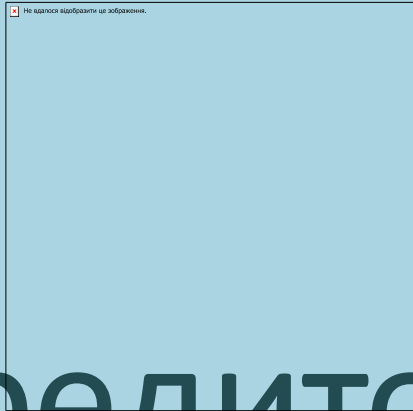
Правовий статус кредиторів у справі про банкрутство

Основною метою конкурсного процесу та процедури банкрутства є рівномірне і справедливе задоволення вимог кредиторів, саме тому правове регулювання статусу кредиторів у справах про банкрутство є одним із ключових питань цього процесу, адже, з одного боку, відкриття та провадження у справі про банкрутство впливає на права, інтереси, діяльність кредиторів та їх фінансовий стан, а з іншого - від волі кредиторів залежить і доля боржника.

Правовий статус кредитора як учасника справи про банкрутство має переважно комплексний характер та обов'язково включає в себе і матеріальну, і процесуальну складові. Матеріальні відносини між боржником і кредитором у праві неспроможності обов'язково повинні трансформуватися у процесуальні, інакше після порушення провадження у справі про банкрутство матеріальні відносини не зможуть бути реалізовані.

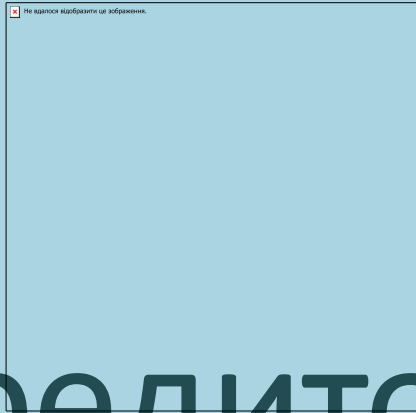
Саме від того, яким чином визначено статус кредиторів у справі про банкрутство, якими правами та обов'язками вони наділені і чи ефективно використовують їх, залежить досягнення основної мети конкурсного провадження - задоволення/погашення вимог кредиторів.

Кредитори

- ✓ юридична або фізична особа,
- ✓ контролюючий орган, уповноважений відповідно до Податкового кодексу України здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у межах своїх повноважень,
- ✓ інші державні органи, які мають вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, - адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до Закону України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки" діє в інтересах власників облігацій, які мають підтверджені у встановленому порядку документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника;
- ✓ забезпечені кредитори - кредитори, вимоги яких до боржника або іншої особи забезпечені заставою майна боржника;
- ✓ конкурсні кредитори - кредитори за вимогами до боржника, що виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство і виконання яких не забезпечено заставою майна боржника;
- ✓ поточні кредитори - кредитори за вимогами до боржника, що виникли після відкриття провадження у справі про банкрутство

Кредитори

- Ініціюючі
- Вимушені (конкурсні)
- Привілейовані
- Поточні
- Заставні
- Інші (штрафні санкції, збитки)
- Кредитори зацікавлені стосовно боржника
- **Потенційні кредитори**

Щодо набуття статусу учасника у справі про банкрутство

Порядок набуття кредитором (окрім кредитора, за заявою якого відкрито провадження у справі про банкрутство) статусу учасника провадження у справі про банкрутство з 21.10.2019 визначається статтею 45 КУзПБ.

Приписами статті 45 КУзПБ встановлено, що конкурсні кредитори за вимогами, що виникли до дня відкриття провадження у справі про банкрутство, зобов'язані подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують, протягом 30 днів з дня офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Забезпечені кредитори зобов'язані подати заяву з грошовими вимогами до боржника під час провадження у справі про банкрутство в частині вимог, що є незабезпеченими, або за умови відмови від забезпечення. Забезпечені кредитори можуть повністю або частково відмовитися від забезпечення. Якщо вартості застави недостатньо для покриття всієї вимоги, кредитор повинен розглядатися як забезпечений лише в частині вартості предмета застави. Залишок вимог вважається незабезпеченим.

Кредитори за вимогами щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також за вимогами щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування мають право протягом 30 днів з дня офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують.

**Постанови Верховного Суду у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду від 16.07.2020 у справі № 910/4475/19). Постанова ВС у справі № 911/698/21.*

Лише за сукупністю, встановлених КУзПБ дій:

- пред`явлення грошових вимог;
- доведення свого права вимоги перед судом;
- розгляд грошових вимог судом (перевірка наявності такого права у кредитора);
- правомірність його набуття;
- невтрата цього права у зв`язку з позовною давністю, тощо;
- визнання їх судом.

**кредитор може набути правового статусу
учасника у справі про банкрутство.**

Розгляд заяв кредиторів

У справах про банкрутство існує певна відмінність у розгляді та визнанні господарським судом грошових вимог кредиторів до боржника, яка, серед іншого, полягає у тому, що господарський суд не розглядає по суті спори стосовно заявлених до боржника грошових вимог, а лише встановлює наявність або відсутність відповідного грошового зобов'язання боржника шляхом дослідження документів (накладних, актів, поданих розрахунків, тощо), які надані кредитором на підтвердження його грошових вимог до боржника.

**(постанови Верховного Суду від 20.06.2019 у справі № 915/535/17, від 25.06.2019 у справі № 922/116/18, від 15.10.2019 у справі № 908/2189/17, від 10.02.2020 у справі № 909/146/19, від 27.02.2020 у справі № 918/99/19), від 09.01.2024 по справі №160/9696/22)*

Розглядаючи кредиторські вимоги, суд в силу приписів статей 45-47 КУзПБ має належним чином дослідити сукупність поданих заявником доказів (договори, накладні, акти, судові рішення, якими вирішено відповідний спір тощо), перевірити їх, надати оцінку наявним у них невідповідностям (за їх наявності) та аргументам, запереченням щодо цих вимог, з урахуванням чого, з'ясувати чи є відповідні докази підставою для виникнення у боржника грошового зобов'язання.

**Висновки наведені у постановках Верховного Суду:*

- ✓ від 10.02.2020 у справі №909/146/19, від 27.02.2020 у справі №918/99/19,
- ✓ від 29.03.2021 у справі №913/479/18, від 30.11.2022 у справі №904/5819/20,
- ✓ від 13.12.2022 у справі №904/3457/19, від 21.12.2022 у справі №904/5819/20.

* заявник сам визначає докази, які на його думку підтверджують заявлені вимоги (постанови Верховного Суду від 24.10.2019 у справі №910/10542/18, від 07.11.2019 у справі №904/9024/16);

* обов'язок здійснення правового аналізу заявлених у справі кредиторських вимог, підстав виникнення грошових вимог кредиторів до боржника, їх характеру, встановлення розміру та моменту виникнення цих грошових вимог покладений на господарський суд, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство (постанови Верховного Суду від 24.10.2019 у справі №910/10542/18, від 07.11.2019 у справі №904/9024/16);

* під час розгляду заявлених грошових вимог суд користується правами та повноваженнями, наданими йому процесуальним законом; суд самостійно розглядає кожную заявлену грошову вимогу, перевіряє її відповідність чинному законодавству та за результатами такого розгляду визнає або відхиляє частково чи повністю грошові вимоги кредитора (постанови Верховного Суду від 24.10.2019 у справі №910/10542/18, від 07.11.2019 у справі №904/9024/16);

* у попередньому засіданні господарський суд зобов'язаний перевірити та надати правову оцінку усім вимогам кредиторів до боржника незалежно від факту їх визнання чи відхилення боржником (постанови Верховного Суду від 15.10.2019 у справі №908/2189/17, від 24.10.2019 у справі №910/10542/18);

* завданням господарського суду у попередньому засіданні є перевірка заявлених до боржника грошових вимог конкурсних кредиторів на підставі поданих заявниками доказів існування та обґрунтованості цих вимог (подібний висновок викладено у постановках Верховного Суду від 15.10.2019 у справі №908/2189/17, від 24.10.2019 у справі №910/10542/18, від 07.11.2019 у справі №904/9024/16).

Заявлені у справі про банкрутство грошові вимоги можуть підтверджуватися первинними документами (угодами, накладними, рахунками, актами виконаних робіт тощо), що свідчать про цивільно-правові відносини сторін та підтверджують заборгованість боржника перед кредитором або рішенням юрисдикційного органу, до компетенції якого віднесено вирішення такого спору.

**Висновки наведені у постановах Верховного Суду:*

✓ від 20.06.2019 у справі №915/535/17, від 25.06.2019 у справі №922/116/18,

✓ від 15.10.2019 у справі №908/2189/17, від 10.02.2020 у справі №909/146/19,

✓ від 27.02.2020 у справі №918/99/19.

- Для унеможливлення загрози визнання судом у справі про банкрутство фіктивної кредиторської заборгованості до боржника, суду слід розглядати заяви з кредиторськими вимогами із застосуванням засад змагальності сторін у справі про банкрутство у поєднанні з детальною перевіркою підстав виникнення грошових вимог кредиторів до боржника, їх характеру, розміру та моменту виникнення.
- У разі виникнення мотивованих сумнівів сторін у справі про банкрутство щодо обґрунтованості кредиторських вимог, на заявника таких кредиторських вимог, покладається обов'язок підвищеного стандарту доказування задля забезпечення перевірки господарським судом підстав виникнення таких грошових вимог, їх характеру, встановлення розміру та моменту виникнення цих грошових вимог.

**Постанови КГС ВС від 07.10.2020 у справі №914/2404/19, від 28.01.2021 у справі №910/4510/20.*

Системний аналіз цих приписів засвідчує, що законодавцем у справах про банкрутство обов'язок доказування обґрунтованості вимог кредитора певними доказами покладено на заявника грошових вимог, а предметом розгляду в цьому випадку є вирішення питання про належне документальне підтвердження цих вимог кредитором-заявником.

Запроваджений законодавцем підвищений стандарт доказування у справах про банкрутство для кредиторів приводить, у випадку ненадання заявником-кредитором сукупності необхідних документів на обґрунтування своїх вимог, до прийняття рішення судом про відмову у визнанні таких вимог та включенні їх до реєстру вимог кредиторів.

Надані кредитором докази мають відповідати засадам належності (ст. 76 ГПК України), допустимості (ст. 77 ГПК України), достовірності (ст. 78 ГПК України) та вірогідності (ст. 79 ГПК України).

Сутність підвищеного стандарту доказування у справах про банкрутство

- перевірка обґрунтованості та розміру вимог кредиторів здійснюється судом незалежно від наявності розбіжностей щодо цих вимог між боржником та особами, які мають право заявляти відповідні заперечення, з одного боку, та кредитором, що заявив грошові вимоги до боржника, з іншого боку;
- при визнанні вимог кредиторів у справі про банкрутство слід виходити з того, що визнаними можуть бути лише вимоги, щодо яких подано достатні докази наявності та розміру заборгованості;
- під час розгляду заяви кредитора з грошовими вимогами до боржника у справі про банкрутство визнання боржником або арбітражним керуючим обставин, якими кредитор обґрунтовує свої вимоги (ч. 1 ст. 75 ГПК України), саме по собі не звільняє іншу сторону від необхідності доведення таких обставин в загальному порядку.

** Постанова КГС ВС від 22.12.2022 у справі № 910/14923/20.*

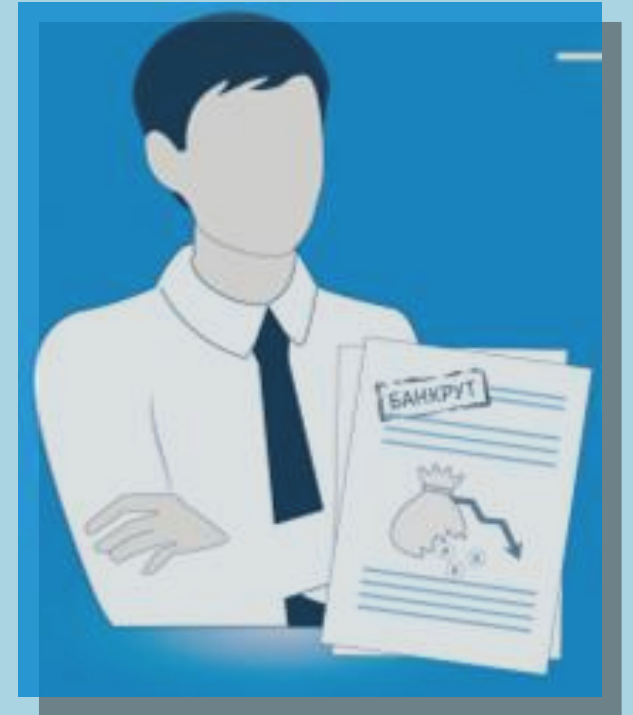

Підвідомчість спорів за участю боржника

Спори, стороною в яких є боржник, розглядаються господарським судом за правилами, передбаченими Господарським процесуальним кодексом України, з урахуванням особливостей, визначених цією статтею.

Господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство (неплатоспроможність), у межах цієї справи вирішує всі майнові спори, стороною в яких є боржник:

- спори з позовними вимогами до боржника та щодо його майна;
- спори про визнання недійсними результатів аукціону;
- спори про визнання недійсними будь-яких правочинів, укладених боржником;
- спори про повернення (витребування) майна боржника або відшкодування його вартості відповідно;
- спори про відшкодування шкоди та/або збитків, завданих боржнику;
- спори про стягнення заробітної плати;
- спори про поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника;
- спори щодо інших вимог до боржника, у тому числі спори про визначення та сплату (стягнення) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України.

***Ч.1,2 ст.7 КУзПБ**

Господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема:

справи про банкрутство (неплатоспроможність) та справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), у тому числі справи у спорах про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника.

**п.8 ч.1 ст.20 ГПК України*

Внесеними змінами до ГПК України та КУзПБ встановлено імперативне правило виключної підсудності господарським судам у розгляді справ про банкрутство, зокрема, спорів про визначення та сплату (стягнення) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до ПК України.

Таке урегулювання процедури розгляду відповідних спорів до відповідача, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство, встановлює зрозумілу і справедливую процедуру закінчення розгляду справи належним судом, дотримання принципу визначення юрисдикції справи та підсудності спорів одному господарському суду, який акумулює усі вимоги до відповідача, щодо якого порушено процедуру банкрутства.

Таким чином, з огляду на положення законодавства України, чинного на момент розгляду справи Верховним Судом, законодавець вкотре підкреслив, що розгляд всіх майнових спорів, стороною в яких є боржник у справі про банкрутство, повинен відбуватися саме і виключно господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи.

**Постанова КГС ВС від 04.04. 2025 р. у справі № 910/429/22 (910/12899/22)*

Оцінка податкового правопорушення, встановленого, зокрема, за результатами податкової перевірки відповідача, на підставі якої контролюючим органом прийнятий акт індивідуальної дії, має здійснюватися судом у провадженні за позовом платника податків про оскарження такого акту індивідуальної дії, зокрема податкового повідомлення-рішення.

В межах розгляду справи за позовом суб'єкта владних повноважень про стягнення заборгованості суд позбавлений процесуальної можливості здійснювати правовий аналіз питання правомірності нарахованих контролюючим органом грошових зобов'язань, що визначені (нараховані) платнику податковим повідомленням - рішенням. Правомірність та правильність такого нарахування має здійснюватися судом також у провадженні саме за позовом платника податків про оскарження податкових повідомлень-рішень, або у межах справи про стягнення податкового боргу, де заявлено зустрічний позов.

Ухвала про результати розгляду заяви конкурсного кредитора від 31.07.2025.

****Справа № 904/2922/24***

** Рішення Господарського суду Харківської області від 02.06.2025 р. у справі № 922/2167/23(922/753/25) про скасування податкового повідомлення-рішення в межах справи про банкрутство.*

** Рішення Господарського суду Чернігівської області від 09.07.2025р. у справі №927/1377/23(927/483/25) про стягнення податкового боргу в межах справи про банкрутство.*

** Рішення Господарського Закарпатської області від 10.07.2025р. у справі №907/665/18(907/139/22) про визнання протиправним та скасування податкових повідомлень-рішень з відхиленням клопотання про закриття справи у зв'язку з підсудністю адміністративному суду.*

Для кредиторів, вимоги яких заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, усі дії, вчинені у судовому процесі, є обов'язковими так само, як вони є обов'язковими для кредиторів, вимоги яких були заявлені протягом встановленого строку.

Такі вимоги задовольняються в порядку черговості, встановленої цим Кодексом. Ці кредитори є конкурсними, однак не мають права вирішального голосу на зборах та комітеті кредиторів. Передбачено що якщо кредитор заявив вимоги після здійснення розрахунків з іншими кредиторами, то сплачені таким кредиторам кошти поверненню не підлягають. *Відомості про таких кредиторів вносяться до реєстру вимог кредиторів.*

*** ч.ч. 4,6 ст. 45 КУзПБ**

Дякую за увагу!